

Pse i binden njerëzit ligjit? _____

_____ *Msc. Brikena Mile* _____

Abstrakt

Ligji fillon e merr formën e tij të përkryer në momentin që bëhet i zbatueshem. Askujt nuk mund t'i shërbej thjesht morali pozitiv për te qenë i sigurt në shoqëri. Që funksioni i tij rregullator e harmonik për jetesën e gjithë secilit të marr formë reale ai duhet doemos të zbatohet. Objekti i këtij artikulli do jetë pikërisht bindja ndaj së drejtës dhe arsytet pse ne shtyhem drejt saj. Qëllimi është të arrijmë të kuptojmë pse disa ligje gjejnë lehtë zbatim masivisht, ndërsa të tjerat shkelen, duke sfiduar në këtë mënyrë të gjitha ato pikëpamje abstrakte që apriori vendosin në të njëjtën peshore ligjet dhe njerëzit.

Fjalët kyçe: E drejta, ligji (i padrejtë), morali, mosbindja civile

Vështrim i përgjithshëm

Filozofia e së drejtës na ofron pikëpamje natyrore, pozitiviste, utilitariste, kantiane etj. që tentojnë të japin argumenta gati absolute se përse njerëzit i binden së drejtës.¹ Mjaft prej këtyre doktrinave e paraqesin të drejtën në kushte laboratorike duke marrë si faktor vetëm ligjin nga njëra anë dhe individët në anën tjetër, të modeluar në të atillë formë që merret si raport konstant dhe universal për të gjitha shoqëritë. Të gjitha qasjet filozofike megjithëse me pretendime të kundërta për prevalimin e ligjit apo moralit, na fokusojnë në një rreth vicioz ku është e pamundur te dalësh. Ose fajin për mosbindjen e ka ekskluzivisht e drejta, ose ekskluzivisht njerëzit. Por e drejta nuk mund të shpjegohet në kushte sociale të idealizuara apo të imagjinuara në mënyrë abstrakte. E ndërsa sociologjia e së drejtës arrin të na thotë se raporti i bindjes ose mosbindjes së njerëzve ndaj së drejtës është variabël dhe i varur nga faktorë të ndryshëm, si kohore ashtu dhe kulturore².

¹ Shih për më tepër Luljeta Ikonimi, *Filozofia e së drejtës*, (Tirane, 2010)

² David Nelken, 'Blinding Insights? The Limits of a Reflexive Sociology of Law', (Journal of Law and Society, 1998)

Vetë metoda empirike dhe historike që zgjedh sociologjia e së drejtës tregon qartazi natyrën jokonstante njerëzore dhe sjelljen jo gjithmonë ideale të individit të kushtëzuar nga rrethana konkrete.³ E drejta singulare që kishin parasysh filozofet e së drejtës kur i referoheshin asaj e humbet kuptimin në studimin që bën sociologjia e së drejtës, pasi do ishte e pamundur që njerëzit të zbatonin të gjitha normat njëherësh apo t'i shkelnin ato njëherësh. Do ishte dogmë të besohej kjo gjë.

Bindja ndaj së drejtës rezulton kur funksionon si duhet komunikimi ndërmjet së drejtës dhe shoqërisë, ndërkohë që mosbindja rezulton kur ky raport komunikimi është i mangët, është rrjedhojë e keqkuptimeve, imponimeve apo presioneve si nga ana e së drejtës, ashtu dhe nga ana e shoqërisë.

Raste studimore

Rasti i 'Sokratit'

Faktet: Sokrati pret të ekzekutohet dhe një nxënës i tij, Kritoni, i propozon të arratiset. Sokrati refuzon arratisjen, me argumentin se edhe pse është dënuar padrejtësisht, kjo padrejtësi nuk mund të ndreqet duke kryer një tjetër.⁴

Analiza: Zakonisht, interpretimi që i behët këtij rasti nga filozofia e së drejtës e lidh qendrimin e Sokratit me bindjen ndaj ligjit sipas qendrimin të teorisë se të drejtës natyrore. Pra Sokrati i bindet një ligji të padrejtë, sepse ky është një ligj njerëzor, ndërkohë që ai sheh përtej këtij ligji: sheh te drejten natyrore, vete 'Drejtësinë'. Kështu, është e drejta natyrore që ka krijuar këtë ligj njerëzor, edhe pse të padrejtë. Në fakt, është e drejta natyrore që ka mundësuar shoqërinë në të cilën Sokrati jeton dhe i ka dhënë fuqi edhe këtij ligji të padrejtë që e ndëshkoi atë. Megjithatë, duhet të kemi parasysh se argumenti i Sokratit është vetëm i tij dhe nuk përfaqëson domosdo mendimin e shumicës së njerëzve që jetonin në atë kohë. Përveç kësaj, edhe pse Sokrati e konsideron të padrejtë atë ligj, kjo s'do të thotë se në fakt është kështu. Pasi një ligj i padrejtë për Sokratin, mund të konsiderohet i drejtë nga të tjerët, ose edhe nga vetë Sokrati po të jetonte në rrethana të tjera kohë më vonë. Dhe, në rrethana të tilla të ndryshuara, nuk mund ta dimë nëse Sokrati do vazhdonte t'i bindej këtij ligji.

Rasti 'Martin Lutter King'

Faktet: Lutter King vuan dënimin në burg për shkak të demonstratave dhe aksioneve te paligjshme që ka kryer. Lutter Kingu e mbron veten për shkeljen që i ka bërë ligjit me argumentin se është përgjegjësi morale për të mos i bindur ligjeve të padrejta.

³ Roger Cotterrell, 'Why Must Legal Ideas Be Interpreted Sociologically?', (1998, Journal of Law and Society, 25(2), 171-192.)

⁴ Jack Balkin, 'Interdisciplinarity as Colonization', (1996, Washington and Lee Law Review, 53, 949-970.)

Analiza: Duket sikur kemi një rast të kundërt me atë të Sokratit. Ndërsa Sokrati i bindet një ligji të padrejtë, Lutter Kingu zgjedh të mos i bindet, madje duke theksuar se mosbindja është detyrim moral. Megjithatë, duhet të mbajmë parasysh se Sokrati jetonte në epokën e së drejtës natyrore, ndërkohë që Lutter Kingu jetonte në epokën e së drejtës pozitive. Kjo do të thotë se në kohën e Sokratit një ligj i padrejtë mund të justifikohet me faktin se buronte sidoqoftë nga themelet e drejtësisë, të cilat mundësonin vetë shoqërinë. Pra Sokrati ishte i mendimit se shoqërinë e ka krijuar e drejta dhe jo anasjelltas. Lutter Kingu, nga ana tjetër, mendonte se është shoqëria ajo që krijon të drejtën dhe për këtë arsye mund ta ndryshojë atë, ose kur nuk ka mundësi, të zgjedhë mosbindjen. Kështu, në epokën e së drejtës natyrore Sokrati na shfaqet si pozitivist, ndërsa në epokën e së drejtës pozitive Lutter Kingu na shfaqet si perfaqësues i së drejtës natyrore. Keto dy raste janë përjashtim nga rregulli, por sidoqoftë dëshmojnë se njerëzit dhe e drejta janë variable dhe nuk mund të nxjerrim konkluzione konstante për bindjen apo mosbindjen ndaj ligjit.⁵

Konkluzione

Në këtë kontekst, problemi i sigurimit të bindjes ndaj së drejtës i referohet sistemit politik për ta zgjidhur, duke marrë vendime të përshtatshme, pas analizave të kujdeshme të terrenit kulturor të vendit, qëndrimin të opinionit publik në lidhje me ligje të caktuara, konsultimit me grupet e interesit, por edhe respektimit të specifikave lokale.⁶

Sa më sipër mendoj se është relevante për procesin më të madh ku është futur Shqipëria vitet e fundit: integrimin evropian. Marrëveshja e Stabilizimit Asociimit i kërkon Shqipërisë të përafrojë legjislacionin shqiptar me atë të Bashkimit Evropian. Ky është një moment që mbart shumë probleme. Së pari, e drejta evropiane po bëhet pjesë e së drejtës shqiptare pa marrë fare në konsideratë traditën kulturore, stadin ekonomik, opinionin publik ekzistues, dhe kapacitetet administrative që disponon Shqipëria.

Për të gjitha këto arsye, ligjet e miratuara nga Parlamenti në funksion të ecurisë së procesit të integritimit evropian, kanë sjellë probleme të mëdha komunikimi ndërmjet së drejtës dhe njerëzve. Shqiptarëve u ofrohet një e drejtë që nuk merr parasysh situatën e tyre, vlerat e tyre, dhe aspiratat e tyre. Kështu, nuk ka pse të habitemi që kemi një nivel të lartë të mosbindjes ndaj ligjit sot në Shqipëri.

⁵ Boaventura de Sousa Santos, 'Law : A Map of Misreading. Toward a Postmodern Conception of Law ', (1987, Journal of Law and Society, 14(3), 279-302.)

⁶ Gunther Teubner, 'The Two Faces of Janus: Rethinking Legal Pluralism', (1997, in Kaarlo Tuori, Jyrki Uusitalo, and Zenon Bankoë ski (eds.), Law and Power: Critical and Socio-legal Essays, Deborah Charles Publications.)

Vendimarrja e detyrueshme për të gjithë ne i takon politikës. Ndaj dhe është pikërisht sistemi politik që duhet të fillojë të reflektojë për situatën e krijuar dhe të përdorë të gjitha mekanizmat që disponon për të normalizuar raportin ndërmjet së drejtës dhe individëve.

Bibliografia

- Balkin, Jack M. (1996), 'Interdisciplinarity as Colonization', *Washington and Lee Law Review*, 53.
- Cotterrell, Roger (1998), 'Why Must Legal Ideas Be Interpreted Sociologically?', *Journal of Law and Society*, 25(2).
- Ikonomi, Luljeta (2010), *Filozofia e së drejtës*, Onufri, Tiranë.
- Nelken, David (1998), 'Blinding Insights? The Limits of a Reflexive Sociology of Law', *Journal of Law and Society*, 25(3).
- Santos, Boaventura de Sousa (1987), 'Law: A Map of Misreading. Toward a Postmodern Conception of Law', *Journal of Law and Society*, 14(3).
- Teubner, Gunther (1997), 'The Two Faces of Janus: Rethinking Legal Pluralism', in Kaarlo Tuori, Jyrki Uusitalo, and Zenon Bankowski (eds.), *Law and Power: Critical and Socio-legal Essays*, Deborah Charles Publications.

Legjitimimi i palëve në ngritjen e padisë për çështjet mjedisore. (Rasti i Parkut të Liqenit Artificial Tiranë)

Dokt. Artan Manusbaqe

Abstrakt

Rasti i ndërtimit të Parku i Liqenit Artificial Tiranë, i miratuar me Vendimin nr. 1, datë 12.02.2016 të Këshillit Kombëtar të Territorit për miratimin e lejes së ndërtimit nga Bashkia Tiranë, bie në kundërshtim me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, Konventën e Arhusit si dhe ligje të tjera sektoriale pasi nuk është respektuar statusi i Parkut të Liqenit Artificial si zonë e rëndësisë kombëtare (Kurora e Gjelbër). Gjithashtu nuk është bërë vlerësimi strategjik i mjedisit dhe vlerësimi i ndikimit në mjedis, si dhe janë shkelur një sërë ligjesh të tjera kombëtare dhe komunitare për parandalimin e shkaktimit të dëmit mjedisor, përgjegjësinë e shkaktimit të dëmit ndaj mjedisit dhe zhvillimit të territorit si pjesë e zhvillimit të qëndrueshëm, dhe shumë parimeve të tjera të së drejtës.

Të gjitha këto shkelje legjitimojnë publikun e prekur dhe të interesuar për ngritjen e padisë për çështjet mjedisore, dhe kërkimet e tjera që shoqërojnë kërkesë padinë.

Fjalë Kyçe: ligjshmëria, dëm mjedisor, legjitimimi, padia.

Hyrje

Qëllimi i këtij punimi është të ofrojë njohuri në fushën e së drejtës mjedisore; të legjitimit të personave fizik dhe juridik në lidhje me kërkimet për pavlefshmëri të akteve juridike; në rikthimin e gjendjes së mëparshme të mjedisit; si dhe shkaktimin e dëmeve mjedisore reale dhe të ardhshme ndaj personave fizik dhe juridik (publik i prekur), nisur nga rasti i Parkut të Liqenit Artificial Tiranë.